

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года № 44 (583) 13 ЛІСТАПАДА 2002 г.

Лошыцкія дзяды

Дубы ля Лошыцы ўчарнелі,
Давёў
бяздушнасці прагрэс.
Валтузіць вецер; як арэлі;
Згарбачаны ў жалобе бэз.
Душу карчуе прагны розум,
Рагоча ўладар – шатан.
Здзічэлаць.
Палыновы одум.
Палюе вырадак – груган.

Гэты верш напісаў І. Лосік. А вось хай бы ён завітаў у Лошыцу да Крыжа 3.11.2002 г. Ён бы не ўбачыў палыну, здзічэласці, бруду. Ля Крыжа чысціня, газоны ўскапаныя, на Крыжы вісіць новы прыгожы ручнік. Так да Дзядоў падрыхтаваліся сябры партыі БНФ Ленінскага раёна. 27.10.2002 г. тут была талака. Людзі выдзіралі траву, зграбалі лісце, перакопвалі газоны. А пасля ўсе разам і сфатаграфаваліся. У нядзелю тут быў айцец Георгі з Петрапаўлаўскай царквы. Ён правёў набажэнства. Прамоўцы паведамілі, што тут ляжаць нявінныя ахвяры, іх забівалі ноччу і скідвалі ў яр. Людзі ўсклалі вянкі, кветкі да Крыжа, запалілі свечкі.

Калі ішлі дахаты, азірнуліся...

Свечкі гарэлі, як быццам душы загінуўшых дзякавалі нам за памяць пра іх, за духоўную сустрэчу з імі, за сувязь з мінуўшчынай.

Тамара Грузнова.

Сустрэча з бацькам

21 верасня 2002 года горад Старыя Дарогі наведалі родныя Мікалая Мікалаевіча Улашчыка (1906-1986) з нагоды адкрыцця на сядзібе Анатоля Белага помніка вядомаму беларускму вучонаму, гісторыку, археографу, археолагу, этнографу, літаратару М. М. Улашчыку, пастаўленага тут 1 верасня 2002 года ў дзень свята беларускай пісьменнасці, які праходзіў у гарадскім пасёлку Мір Карэліцкага раёна.

Сын М. М. Улашчыка Аляксандр каля помніка свайму бацьку. 21.09.2002 г. Старыя Дарогі.

Помнік М. М. Улашчыку стаў шостым у шэрагу помнікаў, якія па пацягу апошніх гадоў былі тут адкрыты: Максіму Багдановічу, Адаму Багдановічу, Анатолю Бярозку, Ларысе Геніюш, у памяць Грунвальдскай бітвы 1410 года.

Пабачыць свайго слыннага родзіча, па-мастацку прыгожа і лаканічна ўвасобленага "ў камені і бронзе" прыехалі: сын М.М. Улашчыка – Аляксандр Улашчык, навуковец, па адукацыі фізік, Вячаслаў Мікалаевіч Станішэўскі, пляміннік, аўтар дзвюх кніг, прысвечанных радаводам сям'і Станішэўскіх і Улашчыкаў, Людміла Іванаўна Іваноўская, дачка сястры Улашчыка – Ніны Мікалаеўны (1901-1973) і вядомага беларускага мовазнаўца Івана Кандратавіча Бялькевіча (1883-1960), Віктар Пятровіч Іваноўскі ў мінулым працаваў на менскім трактарным заводзе, іх сын Іван – унук Улашчыка, Зінаіда Фёдараўна Станішэўская, Таццяна Уладзіміраўна Аркаддзева, настаўніца сярэдняй школы № 80 горада Менска.

На імпрэзе прысутнічалі вучні старадарожскіх школ, настаўнікі, супрацоўнікі рэдакцыі раённай газеты "Навіны Старадарожчыны", грамадскасць горада і многія іншыя.

Анатоль Белы распавёў родным М. М. Улашчыка пра гісторыю стварэння помніка і пра яго творцу – таленавітага беларускага скульптара Алеся Шатэрніка, пра тое, што яшчэ ў 1996 годзе была прынята пастанова аб стварэнні помніка М. М Улашчыку на навуковай канферэнцыі "М.М. Улашчык і праблемы беларускай гістарыяграфіі, крыніцазнаўства і археаграфіі. (Да 90-х угодкаў вучонага)", якая праходзіла ў Менску 14-15 лютага, адзначыў, што ў Старадарожскім мастацкім музеі ёсць некалькі партрэтаў Улашчыка, яго кнігі і кнігі ды артыкулы пра яго навуковую дзейнасць і што ў бліжэйшы час у музеі будзе створаны асобны стэнд, прысвечаны Улашчыку.

Былы загадчык рэдакцыі літаратуры па гісторыі і праве выдавецтва "Навука і тэхніка" АН. БССР, беларускі гісторык і журналіст Анатоль Валахановіч падзяліўся ўспамінамі пра сустрэчы з Мікалаем Мікалаевічам, калі той прыязджаў у сярэдзіне 80-х гадоў 20 стагоддзя ў Менск, на сваю "малую радзіму" і завітаў у акадэмічнае выдавецтва дамовіцца з яго кіраўніцтвам аб выданні яго кнігі "Была такая вёска".

Аляксандр Улашчык, сын М.М. Улашчыка, шчыра падзякаваў Анатолю Беламу за тое, што ён паставіў помнік яго бацьку, тут, у Старых Дарогах. выказаў задавальненне, што на Беларусі не забываюць пра Мікалая Мікалаевіча Улашчыка – земляка і вучонага. У цяперашні час А. Улашчык жыве і працуе ў Маскве.

Выступілі іншыя сваякі М. Улашчыка, тыя хто ведаў вучонага, вывучаў яго працы і жыццё.

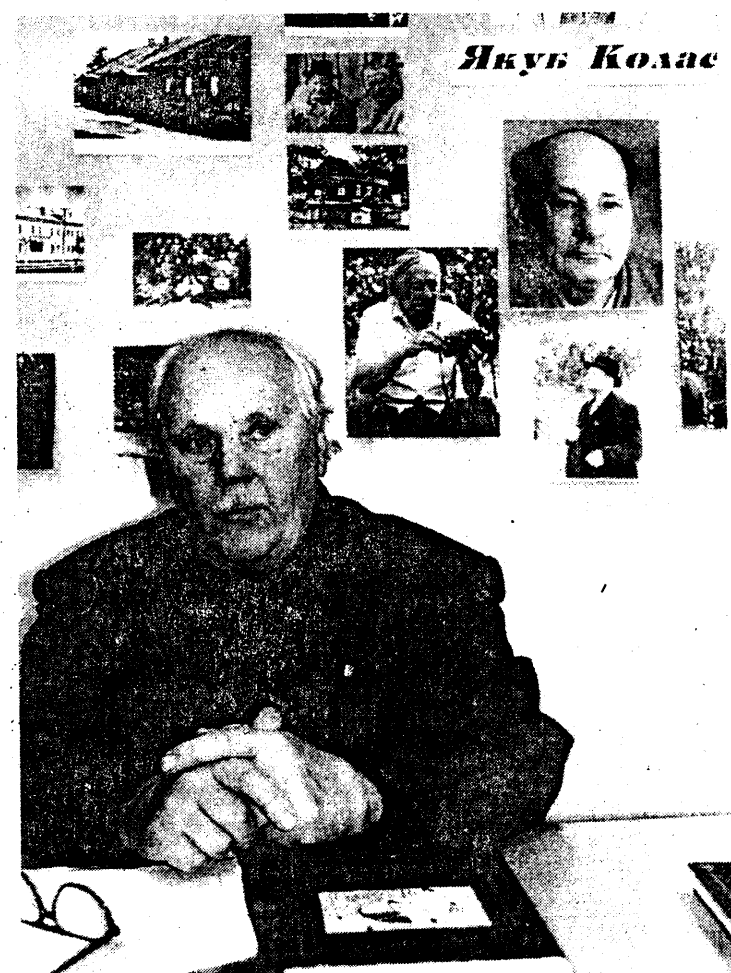
Пасля імпрэзы ў Старых Дарогах родныя наведалі ў Менску Чыжоўскі могілкі; дзе пахаваны М. М. Улашчык, яго жонка Наталля Шамарына, сястра Ніна Мікалаеўна і іншыя родныя.

Родныя М. Улашчыка са старадарожскімі настаўнікамі і школьнікамі каля помніка М. Улашчыку.

Паводле
Анатоля Валахановіча.

Сын Коласа ў Гомелі

У Гомелі ў спецыялізаванай славянскай бібліятэцы адбыўся вечар сустрэчы пісьменнікаў і студэнтаў-філолагаў Гомельскага дзяржаўнага універсітэта імя Ф. Скарыны, прысвечаны творчай спадчыне Якуба Коласа, 120-годдзе з дня народзінаў якога шырока святкуецца ў сёлетнім годзе. На сустрэчу са студэнтамі прыехаў і сын народнага паэта Беларусі -- Міхал Канстанцінавіч Міцкевіч, прататып галоўнага героя ў "Міхасёвых прыгодах".

На здымку: Міхал Канстанцінавіч Міцкевіч у час сустрэчы з чытачамі ў славянскай бібліятэцы г. Гомеля.

Фота Сяргея Халадзіліна, БелТА.

НАВЕДАЙЦЕ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

Якуб Колас займае пачэснае месца ў шэрагу слынных сыноў беларускага народа, стаіць упоравень з такімі велічнымі постацямі айчыннай культуры, як Кірыла Тураўскі, Францішак Скарына, Янка Купала. Па глыбіні зместу і багаццю сімволікі творчая спадчына Я. Коласа – найдаражэйшы здабытак беларускага прыгожага пісьменства.

“Стаіць мая хата між хвой кучаравых”... – так апісваў Якуб Колас у вершы “З майго летапісу” свой апошні прытулак – сядзібу ў Менску. Цяпер Коласавы музей у Менску – унікальны запаведны куточак нашай сталіцы. Адметны сярод іншых будынкаў, двухпавярховы цагляны дом з прылеглай да яго тэрыторыяй нясе на сабе адбітак гісторыі і асобы паэта. Тут растуць сосны, якія засталіся ад даваеннага ляснога масіву, і іншыя дрэвы і кусты, пасаджаныя рукамі песняра і яго сыноў Данілы і Міхася.

Дом-музей Якуба Коласа ў Менску

Якуб Колас жыў і працаваў тут больш за 11 гадоў, да апошняга свайго зямнога шляху – 13 жніўня 1956 года. Ён пасяліўся на гэтай сядзібе ў траўні 1945 года, калі пасля смерці жонкі, Марыі Дзмітрыеўны, вярнуўся з Масквы ў Менск. Спачатку жыў у драўлянай хаце на 3 пакойчыкі, пасля, у 1946-1947 гадах, прыбудаваў да яе невялікі двухпавярховы дамок і ў гэтым “гібрыдзе” драўлянай хаты і мураванкі пражыў з сям'ёй да 1952 года, калі да 70-годдзя з дня яго нараджэння быў пабудаваны больш прасторны дом.

Пасля смерці Якуба Коласа тут створаны музей песняра, які адчынены для наведвальнікаў 4 снежня 1959 года. Узначаліў музей і больш за 20 гадоў працаваў яго дырэктарам старэйшы сын паэта Даніла Канстанцінавіч Міцкевіч, паважаны чалавек у навуковым і культурна-мастацкім асяроддзі Беларусі. Яму было прысвоена званне заслужанага работніка культуры БССР.

Колькасць прадметаў асноўнага фонду налічвае 27460 адзінак. Агульная плошча музейных будынкаў складае 370,2 м². Экспазіцыйная выставачная плошча 313,9 м², а плошча пад захаванне фондаў 22 м².

Сёння музей мае наступныя філіялы:

Мемарыяльны комплекс Мікалаеўшчына, у склад якога ўваходзяць мемарыяльныя сядзібы: “Акінчыцкая лясная камора”, “Альбуць”, “Ласток”, “Смольня”, якія размешчаны ў леснічоўках, дзе ў розныя гады жылі бацькі Я. Коласа.

“Акінчыцкая лясная камора” была заснавана ў 1982 г. Мемарыяльная сядзіба паэта адноўлена ў такім выглядзе, які яна мела, калі тут 3 лістапада 1882 г. у сям'і Міхала Казіміравіча і Ганны Міцкевічаў нарадзіўся трэці сын Кастусь, будучы паэт Якуб Колас. Адчуваецца тут і зараз подых мінулага.

Мемарыяльная сядзіба “Альбуць” была заснавана ў 1990 годзе. Альбуць – гэта свет дзяцінства і юнацтва паэта, гэта і творчая калыска яго.

Мемарыяльная сядзіба “Ласток” заснавана ў 1997 г. Тут літаратурна-манаграфічная экспазіцыя паводле паэмы “Сымон-музыка” размешчана ў мемарыяльнай хаце Міцкевічаў.

Мемарыяльная сядзіба “Смольня” заснавана ў 1967г. Экспанаты размяшчаюцца ў мемарыяльнай хаце сям'і Міцкевічаў і прысвечаны жыццю і творчасці Я. Коласа.

А зараз мы пойдзем у апошні прытулак Коласа – сядзібу ў Менску, больш дакладна – у ***Літаратурны музей Якуба Коласа.***

Вось мы заходзім у сядзібу, апынаемся на прыступках, па якіх ступаў гаспадар. Тыя ж уваходныя дзверы, што былі пры жыцці Коласа, “прапускаюць” нас у будынак, мы бачым тыя кручкі, на якія вешаў ён сваё паліто і капялюш, тое ж люстэрка, у якім ён бачыў сваю постаць. Але самае галоўнае – гэта бюст Коласа. Здаецца, што ён сам сустракае нас і запрашае да сябе ў госці. Нас тут вельмі добра прынялі, спачатку павялі на другі паверх, дзе знаходзіцца доўгатэрміновая выстава, з дапамогай якой мы можам уявіць, як жылося гаспадару дома.

Вось мы бачым гасцёўню, якая збірала шмат выдатных, вядомых людзей (Рыльскі, Танк...). Тут стаіць мэбля з карэльскай бярозы (стыль ампір з элементамі класіцызму); швейцарскі гадзіннік (1897), набыты Коласам у Рызе; раяль, на якім ігралі ўнукі Коласа; тэлевізар “ТЭМП-2”.

А вось і сталоўка, якая пры жыцці Коласа знаходзілася на першым паверсе, а тут быў кабінет малодшага сына – Міхася, які стаў героем “Міхасёвых прыгод”. Тут мы можам бачыць стол, крэслы, сталовы гарнітур, вазы, падараваныя да 70-годдзя Коласа украінскімі пісьменнікамі.

Мемарыяльныя дрэвы, пасаджаныя Якубам Коласам у гонар яго сям'і

Колас вельмі любіў тэхніку і таму радыёпрыёмнікі знаходзяцца амаль што ў кожным пакоі.

Далей мы бачым першы кабінет Якуба Коласа.

У апошнія дзесяць гадоў жыцця стан здароўя пісьменніка рэзка пагоршыўся. Ён вельмі часта хварэў на запаленне лёгкіх, і таму вымушаны быў перайсці ў іншы кабінет, а гэты заняў старэйшы сын Даніла, які стаў першым дырэктарам музея. Ён памёр год таму назад, пахаваны на Вайсковых могілках каля бацькі.

У экспазіцыі прадстаўлены прыёмнік, вазы, лямпа, гадзіннік, друкавальная машынка, канапа, стол. У фондах музея нават знаходзяцца здымкі, на якіх Колас сядзіць за гэтым сталом.

Але вось перад намі адчыняюцца шкляныя дзверы, і мы трапляем у самае сэрца музея – гэта апошні кабінет Якуба Коласа.

Вось тут, у гэтым крэсле, 13 жніўня 1956 года ў 13.20 сэрца Якуба Коласа спынілася, калі ён пісаў ліст у Маскву да сябра, дзе казаў, што ён пісьменнік толькі на 50%, а астатняе – грамадскі дзеяч.

Рабочы кабінет Якуба Коласа

Зараз мы можам бачыць тут дыван, канапу, крэсла, партфель, з якім Якуб Колас хадзіў у Акадэмію навук; блакноты, сувеніры. Асаблівай каштоўнасцю з'яўляецца кніжная шафа, у якой змешчаны толькі “падпісныя” кнігі, тыя, якія яму дарылі і якія ён дараваў.

Наступны пакой – спальня. Яна вельмі маленькая і тут толькі ложак, тэрмас на тумбачцы, гадзіннік, прыёмнік.

Цяпер мы пойдзем на першы паверх, дзе змешчана часовая выстава пад назвай “Пачэсны шлях настаўніка” (да 100-годдзя педагагічнай дзейнасці Я. Коласа).

Якуб Колас каля 30 гадоў працаваў на ніве асветы, вучыў дзяцей і дарослых, ствараў школы, праводзіў асветніцкую работу. Ён быў таленавітым метадыстам, педагогам, сапраўдным настаўнікам.

На выставе прадстаўлены арыгінальныя экспанаты з фондаў Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Я. Коласа. Сярод іх – здымкі 1900-1920-х гадоў, кнігі з бібліятэкі Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі, па якіх вучыўся Колас: “Руская граматыка”, “Скарочаная гістарычная хрэстаматыя”, “Методыка пачатковага вывучэння роднай мовы”, “Курс правапісания”. А таксама лісты і рукапісы паэта, дакументы, звязаныя з педагагічнай дзейнасцю Коласа, уласныя рэчы пісьменніка.

А зараз мы пойдзем у сядзібу Коласа, якая за час яго пражывання тут добра добраўпарадкавалася. Яшчэ ў красавіку 1945 г. пасадзілі шмат дэкаратыўных дрэў, сярод іх – любімы Коласаў вяз, пасаджаны каля хляўчука. Тады ж Колас пасадзіў і дрэвы ў гонар сваёй сям'і – тры дубкі і адну бярозку. Гэта – як бы Колас, сыны Даніла і Міхась, яго цяжка хворая жонка Марыя Дзмітраўна. Калі ж згасла апошняя надзея, што вернецца з вайны сярэдні сын Юрка, бацька з Міхасём прынеслі з батанічнага саду дубок і пасадзілі яго ў памяць Юркі. Было гэта 23 красавіка 1947 г. Зараз дрэвы на сядзібе паэта разраслiся і прыцягваюць увагу многіх наведвальнікаў музея.

Мне вельмі спадабаўся гэты музей, яго персанал. Я змагла прайсціся па хаце, дзе жыў Колас, уявіць, як ён працаваў і спадзяваўся на лепшае жыццё беларусаў.

З аптымістычным настроем, які перадаецца ад твораў Я. Коласа, з гарманічнай сумяшчальнасцю светлых думак і добрых эмоцый развітваемся з Коласавым домам да абавязковага наступнага наведвання гэтай невычэрпнай крыніцы ўзбагачэння нашай духоўнасці.

Таццяна Хмялянок, студэнтка 1 курса БДУК.

Сяргей Панізьнік

Паэтычнай святліцы Анатоля Канапелькі

(да дня народзінаў)

Ад падлогі аж да столі
Промні калахмаціцца.
У святліцы Анатоля
Бронзавыя маціцы.
Не скрыгочуць ад марозу
Вуглавыя венчыкі,
Бо спляліся ары-крозы
З думамі спрадвечнымі.
Ёсць на маціцы
пры ўзнёслай
Віцебскія шчыліны...
Толькі ж Магілёва вёсны
Не забыты: шчырыя!
У святліцы Канапелькі
Вершы не сталуюцца:
Па-над роднаю зямелькай
З зорамі цалуюцца.
І вяртаюцца, каб нашча
Прычашчацца вуснамі,
Весціць будучыню нашу:
“Будзь, Бог, з беларусамі”.
У паэтавай свяцёлцы...
Анатоль на покуце.
Маладзён,
не зломак, гожы...
Я за Барадуліным
Паўтаруся: “Гэны можа!”
Ён і сёння дапаможа
Абагрэцца з раздарожжа
Песняю матулінай.

Дзея слова

Мы былі, ёсць і будзем.
Ніл Гілевіч.

Ніл Сымонавіч! Я ўкленчу
перад Крывіяй-зямлёй,
дзе жылі б адной сям'ёй.
Крывію збіралі з енчу:
брацць бы
поручню-парэнчу,
мы ж махалі аглаблёй.

-- Трэба раць збіраць, --
крычалі, --
трэба ў бой, а мы гулі,
і нас бэсцілі, знішчалі...
Да астатку не змялі
з тое крывіцкай зямлі.

Так, мы будзем,
будзем, будзем!
Толькі ж цені крывічоў
не дадуць сваіх мячоў.
На рушэнне ці палюддзе
трубяць трубы трубачоў?

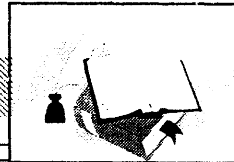
Ніл Сымонавіч! На голле
прышчапляем вочкі слоў.
У бязладнасці галоў
спее сведамая воля
Беларусі -- Дзеяслоў.

Р. Барадуліну Г. Бураўкіну Н. Гілевічу, С. Грахоўскаму С. Законнікаву

Я ВАМІ, ПАЭТЫ МАЕ, ГАНАРУСЯ

Сёння манкурты
ад літаратуры
Пнуцца ад пыхі:
як жа – фігуры!
Пры гэтым дробязь
адну забываюць:
Фігуры таксама
з трох пальцаў бываюць.
Пігмеі, на што,
на каго замахнуліся?
Няйначай галоўкамі
добра крануліся.
Гэта ж трэба
ўголас такое сказаць:
-- Быкава болей
не друкаваць!
Не друкаваць і паэтаў
ад Бога,
А гэта ўжо і
для блазнаў замнога.
Дык ведайце,
слынныя нашы паэты,
Манкурты з сваёй
не пажывяцца мэты.
Ваша трапнае слова
радуе вока,
І водгук з газетных
старонак далёка
Ляціць па-за межы
маёй Беларусі,
Я вамі, паэты мае,
ганаруся!

Фелікс Шкірманкоў,
Слаўгарад.

Выстава твораў Напалеона Орды ў Нясвіжы

Чарговую выставу арганізаваў Гістарычна-культурны музей "Нясвіж ". Яна дкрыта з 7-га кастрычніка па 17-е лістапада. У выставачнай зале былі выстаўлены карціны Напалеона Орды.

жыццём Беларусі і Польшчы. Ён шмат падарожнічаў па Украіне, Літве. Жыў у Францыі, дзе і атрымаў мастацкую адукацыю.

Гэты чалавек зрабіў шмат замалёвак лясцін, звязаных з жыццём вядомых людзей, і архітэктурных помнікаў. Вялікую каштоўнасць для гісто-рыі архітэктуры маюць архітэктурныя замалёўкі, якіх больш за 200 па Беларусі.

На выставе было ўсяго 57 карцін, з іх 40-архітэктура Беларусі. У Менску гэтыя каштоўнасці паглядзець нельга, таму ў Нясвіж прыязджае шмат аматараў прыгожага. Сярод іх і фотакарэспандэнты, турысты, і многія іншыя.

Па словах Таццяны Скаражонак у выставачную залу прыходзілі нават школьнікі, каб праводзіць урокі па гісторыі Беларусі, яны рыхтавалі даклады, чыталі рэфераты, давалі цікавыя

Напалеон Орда. Ружаны.

Як вядома, гэта быў таленавіты мастак, піяніст, кампазітар, педагог, археолаг, архітэктар. Яго творчасць звязана з мастацкім звесткі з жыцця Н. Орды. Усё гэта было пад музыку, якую стварыў ён, наш кампазітар.

І. Секержыцкая.

Дэлегацыя з Ізраіля наведала Берасце

У Берасці пабывала дэлегацыя дзяржаўнага цэнтра спадчыны Менахема Бегіна з Іерусаліма начале з дырэктарам цэнтра Герцелем Маковым. Галоўная мэта візіту -- перамовы з кіраўніцтвам вобласці і г. Берасця аб увекавечанні памяці былога прэм'ер-міністра Ізраіля Менахема Бегіна ў горадзе Берасці, дзе ён нарадзіўся. У час візіту вяліся перамовы аб устаноўцы ў Берасці мемарыяльнай дошкі напярэдадні 90-годдзя М. Бегіна, якое будзе адзначацца ў жніўні 2003 года.

На здымку: дэлегацыя ўсклала кветкі да помніка на месцы яўрэйскага гета дзе загінулі 34 тысячы яўрэяў.

Фота Рамана Кабяка, БелТА.

"На рытуал!"

Такое распараджэнне адносна сябе можаце пачуць і вы, мае дарагія чытачы" Слова Просвіти" калі вы заўжды размаўляеце ўкраінскага моваю, у тым ліку і з работнікамі міліцыі.

Але спачатку паслухайце кароценькую гісторыю з нядаўніх вераснёвых дзён. Ёсць у мяне даўні і добры знаёмы Пятро Ціханавіч, вучоны, выкладчык Кіеўскай палітэхнікі, аматар паэзіі. Вось і 24 верасня завітаў ён да рэдакцыі, каб павіншаваць мяне з выхадам кніжкі. І, між іншым, расказаў вось што.

16 верасня, прыехаўшы дадому пасля работы, адчуў, што ўсядзець дома не можа. Халодны дождж за акном высеяўся ў яго свядомасці жалем да людзей, заклапочаных агульнымі праблемамі і атачаных міліцыяй на Інстытуцкай ды Лютэранскай. Дык назбіраў колькі старэнькіх куртачак ды кашуляў, купіў па дарозе некалькі булак хлеба ды каўбасы і падаўся да страйкоўцаў. З пакетам вопраткі і прадуктаў быў затрыманы першым кардонам міліцыі, але неяк прапусцілі -- паглядзелі, мабыць, на сівізну інтэлігента і дабраню намеру. Другі кардон быў незгаворлівы. Пятро Ціханавіч, як чалавек паслядоўны, у дзесяць раз прасілы яго прапусціць, паўтараў і паўтараў пра дождж, холад і голад, аж не вытрымаў адзін з ахоўнікаў, ды як крыкне: "В Печерское отделение! На ритуал его!" Так бы і трапіў дабрасардэчны аматар паэзіі ў міліцыю, ды свет не без добрых людзей. З гэтага ж міліцэйскага ланцуга абазваўся да яго колішні студэнт, і не толькі вызваліў з пад арышту, але і дазволіў перадаць людзям у палатках вопратку і вячэру. Не паспеў Пятро Ціханавіч яшчэ і "Дзякуй" пачуць, а вучань хоп настаўніка за руку, ды і "за ланцуг бяспекі" выводзіць.

-- Дзякуй табе, Валерыку, а то і людзі без хлеба засталіся б, і мяне ў аддзяленне адправілі б. Слухай, а што гэта за "рытуал" такі.

Знізкавеў Валерык: ці то баяўся выдаць вялікую міліцэйскую таяніцу, ці то настаўніка засаромеўся. А потым і кажа: "Рытуал" -гэта, калі ловяць зацятага украінца, прывозяць у аддзяленне міліцыіі і б'юць пакуль не загаворыць расейскаю моваю.

Вось такая гісторыя. Пятро Ціханавіч і сам не ведае: верыць у яе ці не верыць. На Украіне ж браткі, жавём! А я паверыла: бо ўжо білі за мову. Нашую ўкраінскую. Студэнтаў клалі тварамі на шпалы. Вазілі ў тое ж Пячэрскае аддзяленне. Яго работнікі ўсе агулам пярэчылі: "Не б'ём!" Запярэчылі б і на гэты раз, запярэчаць і пасля апублікавання гэтага матэрыялу. Але, як не страшна гэта гучыць, праўда за тым колішнім студэнтам, а зараз - міліцыянерам. "Рытуал" ёсць, "рытуал" пануе. Агленецеся на нашыя СМІ, на ўсе гэтыя радаёстанцыі, што шчабечуць па-руску" безтурботна – дурнаватымі галасамі, на тых, хто "не гуляе", а русіфікуе нашую інфармацыйную прастору. На пазанацыянальнае чыноўніцтва. На міністраў, што размаўляюць украінскаю з акцэнтам выхадца з племені "юмбу-мумбу": вазьмеце хоць якую-небудзь паперчыну на пошце, чыгуначны ці авіяцыйны білет цэннікі ў крамах; прыслухайцеся, як чэшуць па-руску настаўнікі "крутых" ліцэяў і выкладчыкі нацыянальных ВНУ, а яшчэ ж колькі гадоў таму назад усё гэта гучала і друкавалася, і гаварыла – намагалася! - украінскай.

Бо ўся краіна – Украіна, увесь народ яе, усё каштоўна – духоўнае, мастацкае, гістарычнае ўзята "на рытуал" камандаю двойчы прэзідэнта Л. Д. Кучмы. І будуць біць, і будуць грызці, і будуць выядаць украінскае сумленне, і сэрца, пакуль не загаворым па-іхняму або не анямеем навекі. Няўжо ж - анямеем?

Любоў Галота.

Украінская газета "Слова Просвіти", № 39. 27.09. – 3. 20.2002г.

Украінская арганізацыя "Просвіта" мае функцыі і задачы, аналагічныя нашаму ТБМ.

У літоўцаў Лідчыны

Роднае слова – даражэй за ўсё

У суботні надвячорак, напярэдадні Дня настаўніка, у СШ № 4 г. Ліды гучала літоўскае слова. Тут па ініцыятыве суполкі мясцовых літоўцаў "Рута" адбылася вечарына, прысвечаная пачатку Новага навучальнага года ў недзельнай літоўскай школе. Яе вучняў і іх бацькоў, гасцей урачыстасці сардэчным словам вітала кіраўнік "Руты" Марына Міцюкевіч. Затым прысутныя пачулі прывітальныя выступленні старшыні грамадскага аб'яднання "Вільня" з Вільні Ніёле Балчунене, дарэктара СШ № 4 Сяргея Скорбы, старшыні літоўскай суполкі з вёскі Пеляса Воранаўскага раёна Ёнаса Мацулявічуса і інш. А вучні дэкламавалі па-літоўску вершы і спявалі песні.

У праграме вечарыны быў захапляльны канцэрт. Мастацкія калектывы з Вільні, Гародні, Ліды і Пелясы выконвалі літоўскія народныя песні і танцы, услаўляючы мову і культуру літоўцаў.

А. Жалкоўскі.

Як я пабыла на польскім канцэрце

У апошні час у мяне ўсё часцей з'яўлялася жаданне куды-небудзь схадзіць, пабачыць што-небудзь незвычайнае. І вось у гэтую суботу ў мяне з'явілася магчымаць пайсці на канцэрт "Восень польскай культуры". Я вырашыла абавязкова схадзіць. Тым больш, што на польскім канцэрце я яшчэ ніколі не была.

На запрашэнні, якое я атрымала, было напісана, што канцэрт электра-акустычнай музыкі адбудзецца 19 кастрычніка ў зале Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Мне стала цікава, што палякі нам пакажуць, чым адораць беларускага гледача. Гэтыя пытанні турбавалі маю думку, пакуль канцэрт не пачаўся. А на канцэрце ўжо з самага пачатку не было нічога, што было б звыклым для мяне. Там я пачула зусім іншую музыку, убачыла зусім іншую манеру паводзіць сябе на сцэне. Ва ўсім гэтым адчувалася свабода, непадабенства на штосьці іншае. І таму я б ніколі не здагадалася, што будзе ў пастаноўцы.

Кожнае з выступленняў па-свойму было цікавым, яскравым ды арыгінальным. Аднак мне болей за ўсё спадабалася, калі яны ігралі смычком на падстаўцы для нот. Мне ніколі яшчэ не прыходзілася бачыць, каб з гэтага выйшла прыгожая музыка. І не адна я сустрэла тую музыку прыхільна, але і многія астатнія, хто прыйшоў на канцэрт. Гэта было бачна па доўгіх і моцных апладысментах, якімі мы адарылі палякаў.

Канешне, мерапрыемства было цікавым, але ў ім, як і ва ўсім іншым, было і тое, што мне спадабалася, і тое, што мне не спадабалася. А некаторыя моманты, паказаныя палякамі, я проста не зразумела, таму, магчыма, яны і не спадабаліся. Гледзячы на сцэну, я ўсё роўна ў душы адчувала, што гэта зусім не той від мастацтва, які я добра ведаю і да чаго прызвычаілася. Канешне, новае гэта вельмі добра, але не заўсёды чалавек можа адразу ўспрыняць і прыняць яго. Для гэтага павінен прайсці час.

Аб тым, што я схадзіла на канцэрт, я зусім не шкадую, бо наўрад ці атрымаецца ў мяне калі-небудзь пабачыць што-небудзь падобнае.

Ганна Раманішка.

ВЕК ТАК НЕ БУДЗЕ ...

АРХІЎ НАЙНОЎШАЙ ГІСТОРЫІ

НАДЗЕЯ ДЗЕМІДОВІЧ

ВЕК ТАК НЯ БУДЗЕ

Божа! Колькі разоў я лавіў сябе: здаецца, ведаеш чалавека... А як давядзецца што, дык тое веданне прыблізнае, павярхоўнае. От, скажам, я лічыў, што ведаю спадарыню Надзею Дземідовіч. Не адзін раз сустракаліся на розных імпрэзах, пікетах, шэсцях, у Курапатах. Надаралася – і ў метро разам ездзілі, размаўлялі, сядзелі побач. А от нядаўна пераканаўся: нічагусенькі я пра яе не ведаю. І не ведаў бы, каб не патрапіла мне ў рукі кніжачка "Век так ня будзе." Яна з таго цыклу, з той серыі, што і кніжачка – ўспамін Мар'яна Пецюкевіча "Кара за любоў да Беларусі", геолага Вячаслава Шыдлоўскага "Рысы майго пакалення" ды іншыя. Так, Надзея Дземідовіч адна з тых, хто за любоў да радзімы была пакараная. І не на дзень, і не на два, а на ўсё жыццё.

Хто ж яе пакараў? Ды ўсё ж тыя, каму нялюбыя свядомыя беларусы. Гэта ці абрусельля і дэідалагізаваныя бальшавізмам беларусы, ці расійскія набрыдні, у якіх адзін клопат, каб невелюваваць усё беларускае ў беларусаў. Нарадзілая Надзея ў колішняй Заходяй Беларусі, гадавалася ў беларускіх традыцыях. Яна з маленства святкавала 25-га сакавіка. Для яе быў родны бел-чырвона-белы сцяг. Але от прыйшлі Саветы і прапанавалі ёй замест Дня Волі свята Вялікага Кастрычніка. Пра Дзень Волі ўжо не згадвалі, не ўспаміналі. Не паспелі да Саветаў прызвычаіцца, як нямецкая акупацыя... І юная душа мусіць прыстасоўвацца да новых абставінаў жыцця, але гэтак, каб свайго трымацца, свайго шанавацца, не цурацца. Дык у чым жа яе віна? Хіба ў тым, што яе, як і тысячы гэтакіх жа юных беларусаў, кідалі з агню ды ў полымя? Тым не менш, засудзілі, саслалі. І калі? У 1950 годзе, калі ўжо і зямля наша трохі раны загаіла. У ГУЛагу яна зазнала такога пекла, што і ворагу не пажадаеш. Але і там яна заставалася адданая сваім ідэалам, роднай мове, роднаму сцягу, Дню Волі. І ніхто, і ніішто яе не магло зламаць, скарыць пра ўсё гэта якраз і распавядаецца ў споведзі Надзеі Дземідовіч "Век так ня будзе!"

Гэтая яе кніжачка пра мінулае і сёняшняе, якое мала чым розніцца ад мінулага. На сталасці гадоў яна зноў сталася сведкаю паляванне на бел-чырвона-белы сцяг, бясконцых судоў творчых людзей, разгону шэсцяў на Днях Волі. Само сабою ўзнікае пытанне? "Дык колькі ж гэта можа доўжыцца?!" Надзея Дземідовіч адказвае сваёй кніжачкай "Век так ня будзе".

Пра сябе Надзея кажа сціпла: "Я не герой (а лепей было б сказаць – я не гераіня), я простая беларуская жанчына, але калі б мяне вялі на расстрэл і сказалі: "Напішы што-небудзь кшталтам такое, - - адпусцім" – жыцця б пазбавілася б, але такое для свайго народу й для ўсяго сьвету не напісала б". Гэта такі Надзеін каментар да танкавага верша "На плошчы Леніна".

І ўсіх вядзе ў зары сцягоў,
Да мрамарнага п'едэсталу,
Да мэты сонечнай Яго
Саратнік непахісны Сталін.
Ён край наш
вызваліў з турмы,
Ён сонца запаліў над намі,
І радасныя сёння мы
Ідзём шырокімі радамі.

Працытаваўшы Танкаў верш, Надзея ўсклікае: "О, як гэта кранае душу!.. Прайшоўшы ўсе сцежкі сталінскага "раю", я скажу цяпер так:

"Ён край наш
вызваліў з турмы
і ноччу звёз у Курапаты".

Такіх, шчымлівых каментароў поўная кніга споведзяў Надзеі Дзямідовіч. Чытаеш гэтыя споведзі і душа сціскаецца. І не толькі за Надзею, а за тысячых такіх, як яна. Навошта і хто кідаў наш народ на такія выпрабаванні і пакуты? Дзе гэтыя "дзеячы" зараз? Раз жывуць ахвяры – зна-чыць жывуць і каты. Хай бы і яны абазваліся, пакаяліся, папярэдзілі сваіх наступнікаў, каб такое ніколі-ніколі не паўтарылася з нашым народам.

Надзея Дземідовіч, безумоўна, - гэта наша легенда. Яна з кагорты, нашай нязломанай Ларысы Геніюш. І душа яе такая ж паэтычная. Паэзія ёй падуладная з юнацтва. Вершы яе такія ж шчымлівыя, як і само жыццё. У зборнічку сугучныя зместу і фотаздымкі. З рознай нагоды яны. Ёсць і сібірскія, гулагаўскія. І з апошняй пары.

Я ўглядаюся ў іх, як у лёс самой Беларусі – пакутныя, насцярожаныя. На іх смутак і журба. А то дзе ж ім дзецца – праз такое пекла прайшоўшы?!

"Жыццё пад печчу" назвала Надзея Дземідовіч адзін з раздзелаў сваіх споведзяў. І гэта не метафар

Менавіта пад печчу, дзе зімою куры жывуць, мусіла жыць божая кветк Беларусі Надзея Дземідовіч

"ДРУГІЯ САВЕТЫ"

У 1944 годзе, здаўшы экзамэны за чацьвертую клясу, я скончыла прагімназію. Неўзавеве прагналі немцаў. Летам усталявалася савецкая ўлада, выйшлі зь лясоў партызаны. Мы спадзяваліся, што ўсё наладзіцца: хочаш – ідзі вучыся, хочаш – працуй. Тым больш, што працы навокал хапала, край ляжаў у руінах. Мы ўсё яшчэ цешыліся, што цяпер будзе нам магчымасьць працягнуць навуку, паступіўшы ў вышэйшыя навучальныя ўстановы; дый Канстытуцыя ў саветах такая слаўная, паводле яе кожная рэспубліка Савецкага Саюзу можа быць незалежнаю, як асобная краіна. І я разумела гэта так, што мы зможам жыць самастойна й намі ня будуць кіраваць палякі, маскалі альбо немцы, ім ня будзе справы да нас. Самі будзем гаспадарамі ў сваёй краіне й у сваёй хаце"

Гэтак думала Надзея. Але не тут тое было. 13 снежня 1944 года пачаліся рэпрэсіі вучняў слонімскай беларускай гімназіі, у якой вучылася і Надзея Дземідовіч. У гэты дзень зламалі самую вялікую Надзеіну мару – вучыцца. З гэтага дня пачалося тулянне дзяўчынкі па ўсёй Беларусі і нават у Петрапаўлаўску. Дзе яна толькі не тулялася – на печы і пад печчу, па гарышчах і склепах. А затым быў арышт і астрог. Спачатку гарадзенскі, затым чалябінскі, Кенгір... Але годзе гэта ўсё згадваць! Баліць, шчыміць душа! Няма больш моцы ні чытаць, ні пераказваць! Чытайма споведзі Надзеі Дземідовіч кожны сам сабе! Пакутуй, хвалюйся з Надзеяй Дземідовіч! Яе споведзі – гэта кніга думак без аглядкі на страх. Мяне, прыкладам, кранае такая яе развага.

"Я нарадзілася ў 1927 годзе ў даваеннай Польшчы. Там радасьці для беларусаў было мала: жылі мы бедна, наша мама дзяліла адзін кавалачак цукру на шасьцёх. Але ж дзякуй Богу, што не нарадзілася я ў Савецкім Саюзе, а то, магчыма, была б рэпрэсаваная яшчэ ва ўлоньні сваёй маці, і, напэўна, да гэтых год не дажыла б..."

Кранае мяне і такая Надзеіна развага. Як ўжо згадвалася, Надзея Дземідовіч мусіла не адзін год хавацца ад арышту. Пра гэтае сваё тулянне з вышыні пражытых гадоў яна напісала: "Я саступіла родным, якія плакалі і прасілі схавацца. Хавалася я ў сваякоў па ўсёй Беларусі. Гэта было невыносна... Я падумала, што мне трэба быць разам з усімі іншымі – у турме. ..., Дагэтуль шкадую. Я ўсё роўна не жыла, не была з сваімі сябрамі, не зрабіла разам з імі яшчэ адзін ганаровы крок. Я існавала... А тым часам мае сябры стварылі ў Слоніме патрыятычную суполку "Чайка"... Я ж у гэты час сядзела пад печчу!... Лепш бы з імі !.."

Шаноўная спадарыня Надзея! Я веру і спадзяюся, вашая кніжачка споведзяў шмат каму з беларусаў дапаможа апрытомнець, зарыентавацца ў нашым сённяшнім блытаным, дызгарманічным жыцці, зразумець сапраўдныя катэгорыі каштошнасцяў на гэтым свеце. Жыве Беларусь! Згодны з Вамі: І век так, як было і як ёсць, не будзе!

Уладзімір Содаль.

Беларускія пісьменнікі на Гарадзеншчыне

Вечарыны пад агульнай назвай "Свабоднае грамадства – свабодная літаратура" правяла група беларускіх пісьменнікаў начале з Вольгай Іпатавай. Яе, гэтак жа, як і другога свайго земляка Міхася Скоблу, а таксама Сяргея Законнікава, Эдуарда Акуліна і Барыса Пятровіча шчыра віталі у Гарадзенскім педуніверсітэце, Каледжы мастацтваў і ў майстэрні гарадзенскага мастака Зміцера Іваноўскага, вядомага сваёй прынцыповай грамадзянскай пазіцыяй. Да іх далучыліся і мясцовыя майстры слова Алена Руцкая і Юрка Голуб.

Пісьменнікі чыталі свае творы і дзяліліся з прысутнымі сваім бачаннем тэмы вечарыны. Прысутнічала і "матэрыяльнае пацверджанне" таго, што пісьменнікі не змірыліся з тым, што гвалтоўна у іх былі адабраныя выданні, дзе заснавальнікам лічыцца Саюз беларускіх пісьменнікаў, а менавіта незалежны часопіс "Дзеяслоў", які выдалі маладыя літаратары. Сяргей Законнікаў распавёў, што ён таксама працуе над стварэннем яшчэ аднаго незалежнага часопіса, які будзе насіць назву "Ток". Вольга Іпатава падзялілася з прысутнымі ўспамінамі аб тым, як стваралася яе аповесць "Прадыслава" аб Еўфрасінні Полацкай, з-за якой яе два гады не друкавалі, а таксама адказала на пытанні прысутных аб сённяшнім стане літаратуры і жыцці Саюза пісьменнікаў.

Яна ж толькі што вярнулася з Залесся, дзе па запрашэнні актывістаў ТБМ правяла яшчэ адну вечарыну ў мясцовай школе. ***"Залессе дарагое для мяне не толькі тым, што яно звязанае з дзейнасцю людзей, якія пераследаваліся царскімі ўладамі і тварылі ва ўмовах цэнзуры, але і тым, што сёння нашая інтэлігенцыя пачала ўсведамляць, што значыць для нас прыклад гераічных продкаў—сказала яна нашаму карэспандэнту.—Я пазнаёмілася там з мастаком Сяргеем Верамейчыкам, які кожны год ладзіць святы "Паўночных Афінаў"—так называлі Залессе сучаснікі Агінскага— і тым паказвае прыклад ініцыятыўнасці і незалежнага здумення. Такія прыклады радуюць і натхняюць."***

Вольга Іпатава паабяцала сабраць для школы бібліятэчку беларускай літаратуры. Дарэчы, перад святам Пісьменства яна перадала такую бібліятэчку ў свае родныя Карэлічы.

Ю. Трубец.

Паэтычная імпрэза ў Залессі

30 кастрычніка ў Залескім СПК адбылася вельмі шчырая, цікавая сустрэча з вядомай беларускай пісьменніцай і паэткай Вольгай Міхайлаўнай Іпатавай. Гэта сустрэча была арганізавана пры пасрэніцтве ТБМ імя Ф. Скарыны.

На сустрэчы ў Залессі

Вольга Міхайлаўна расказвала аб сабе і сваёй творчасці, чытала вершы. Гаварыла пра нашу мову, літаратуру, гісторыю. Пра тое, што мы не павінны забывацца на сваё, роднае..

Вучні нашай школы таксама прачыталі свае вершы, як падарунак пісьменніцы. Прысутныя мелі магчымасць набыць кнігу В. М. Ігнатавай "Паміж Масквой і Варшавай" ды атрымаць подпіс аўтаркі. Аб тым, што сустрэча прайшла дынамічна сведчаць шматлікія пытанні, якія задавалі дзеці спадарыні Вользе. Было б цудоўна, каб такія цікавыя сустрэчы адбываліся ў Залессі часцей.

Д. Ліс.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by
http://tbm.org.by/ns/

Рэдакцыйная калегія:
Алена Анісім, Вадзім Болбас, Міхась Булавацкі, Людміла Дзіцэвіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Людміла Піскун, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 11. 11. 2002 г.
Наклад 2500 асобнікаў. Замова № 2166.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 489 руб., 3 мес.- 1467 руб.
Кошт у розніцу: 120 руб.